

Filozofija za otroke

Pripravila: Tanja Pihlar

Naslov	Ali smemo lagati?
Neposredni cilji	Učenci ločijo resnične od neresničnih sodb, poskušajo odkriti pomen resnice. Skozi to temo spoznajo praznoverja, stereotipe, predsodke. Spoznajo utemeljevanje kot proces iskanja razlogov, uvidijo, da je racionalna misel takšna, da se jo da utemeljiti, pri čemer se utemeljuje z logičnimi razlogi ali izkustvom; prav tako iz stališč izpeljuje posledice.
Didaktična naloga	Ob prebiranju slikanice »Laž in njen ženin« se učenci seznanijo in poučijo o nekaj osnovnih značilnostih laži.

Izhodiščno besedilo:

Laž in njen ženin

Zgodilo se je, Laž se je neki večer preobjedla, ponoči ni mogla spati, pa je premišljevala, kako grdo je pokvarjen svet, da ji že noče več vsega verjeti od kraja.

Premišljevala je in je prišla slednjič do tega konca in sklepa, da se bo omožila. Omožena ženska - tako je modrovala - ima vendarle več veljave pri ljudeh kakor samica.

Laž se je torej ozirala po ženinu.

In res, iztaknila je moža, ta ji je bil posebno všeč, ker je imel lasuljo, umetne zobe in lepo kratke noge kakor ona.

Ime mu je bilo Prilažič in hitro sta bila bot, da mu je najprej prestati izkušnjo, potem pa bodi poroka.

Laž gre in stopi v krčmo, tam so sedeli kmetje pri polnem bokalu in so tarnali o slabih časih.

Laž sede za mizo, naroči si vina in kruha pa jo vprašajo kmetje:
»Mati, od daleč prihajate, kaj je novega po svetu?«
Laž odgovori:
»Kaj bo novega? Nič posebnega! Le kokoš sem videla čuda veliko, z eno nogo je stala pod Grintovci, z drugo nogo pod Gorjanci in je pila vodo iz Save.«

Kmetje so zabučali v smeh in kričali vprek:
»To je laž, kosmata laž!

Lažje bila jezna, pozabila je plačati in je odšla.

Za njo pride, kakor sta se bila zmenila, v isto krčmo Prilažič.

Pil je svojo merico, pa še njega vprašajo po novicah.
»Drugega ne vem,« je rekel, »jajce sem videl, bilo je tako veliko kakor hiša, devet

kovačev ga je z dleti odpiralo, vsi deželi ga bo dosti za cvrtje.«

Kmetje staknejo glave vkupe in reko:

»Nemara je to jajce zlegla ona kokoš, ki je o nji pravila ženska.«

In vprašali so Prilažiča, ali ni videl tudi kokoši, ki je zlegla to jajce.

Prilažič je odgovoril, da ne, kmetje pa so modro pokimali z glavo in mu povedali:

»Kokoš, ki je zlegla to jajce, je čuda velika; z eno nogo stoji pod Grintovci, z drugo pod Gorjanci in pije vodo iz Save.«

Pa so vse verjeli.

Pride Laž v drugo krčmo. Tudi tu se zgodi, da jo vprašajo po novicah.

»Ii, kaj bo novega,« je odgovorila, »nič posebnega! Zelnato glavo sem videla, tako je bila velika, da so tesači po lestvicah plezali nanjo.«

»Lažeš,« so rekli kmetje, »takih debelih laži ne bomo poslušali! Glej, da se nam izgubiš izpred oči!«

Laž se je užaljena dvignila in je odšla.

Od gole jeze je še maselj s seboj odnesla in kozarec.

Kmalu za njo pride v krčmo Prilažič.

Tudi njega pobarajo, kaj je novega. Prilažič malo pomisli in pove:

»Pero sem videl, možje, bogve katerega zelišča je bilo! To pero je bilo tako veliko, da je pet vozov stalo pod njim.«

Kmetje se spogledajo in eden reče: »Bilo je zelnato pero.«

»Ne vem,« odgovori Prilažič, »za zelnato bi bilo nemara preveliko!«

»Zelnato je bilo, zelnato,« silijo kmetje, »mi to dobro vemo, nič novega nam nisi povedal, o tem zelju smo že čuli!«

Prilažič je prosil zamere, da jim ni mogel z boljšo novico postreči, in se je poslovil.

Kmetje pa so vse verjeli.

Laž je prišla še v tretjo krčmo.

Tudi tukaj hote vedeti, kaj je kaj novega po božjem svetu, in Laž jim pove, da je videla goreti morje. Sto oralov ga je zgorelo noter do tal!

Ti kmetje pa so bili vroče krvi in kar koj so se razvneli.

»Kaaj, s takimi lažmi bi nas imela za norce?« so rekli.

»No, le počakaj, mi ti pokažemo!«

In prijela sta jo dva pod pazduho, tretji je pomagal z nogo in že je frčala uboga Laž čez prag na cesto.

Kmetje se niso še pomirili, pa pride mednje Prilažič.

Vljudno jim vošči dober dan, sede, potem jih pa vpraša, kaj jih je tako razburilo.

Kmetje mu hite povedati, kako jim je zanična ženščina hotela natvesti goreče morje,

pa so ji koj pokazali, po čem so laži.

Prilažič jim pritrdi in jih pohvali.

Trčili so s kozarci in pili in potem jim pove, kaj je srečal na cesti:

» ... dolgo, dolgo vrsto težkih pariških voz, vsi so bili visoko obloženi s pečenimi ribami.«

Kaj menijo, od kod so bile ribe?

Kmetje so pomislili in nazadnje uganili:

»Nemara je pa ženska le govorila resnico, da je gorelo morje.«

»Ii, kako bo gorelo morje,« se je čudil Prilažič, »ko je pa mokro!«

A kmetje so se zopet razvneli.

»Od kod pa so bili vozovi pečenih rib, kaj, če ne iz gorečega morja?« so kričali.

In ker je Prilažič le majal z glavo, so ga v svoji togoti na eno, dve vrgli na plan.

Prilažič se je ročno pobral in je hitel za Lažjo.

Prilažič se je ročno pobral in je hitel za Lažjo.

Konec vasi ga je čakala in smejoč se sta si segla v roko; izkušnja je bila prestana!

In gospodična Laž in gospod Prilažič sta se poročila.

Živela sta srečno in ugledno in imela sta mnogo,

...mного, mnogo, mnogo otrok.

Opombe:

Vir: Milčinski. Fran (2008). *Laž in njen ženin*. Ljubljana: Založba Sanje.

Ilustracije: Ana Razpotnik Donati

POTEK URE:

1. Priprava:
  - a. Natisnite pripravo (opcija)
  - b. Poiščete slikanico: Milčinski. Fran (2008). *Laž in njen ženin*. Ljubljana: Založba Sanje.
  - c. Barvice, papir
2. Preberite izhodiščno besedilo in pokažite ilustracije
3. Pogovor
4. Uvidi, refleksija o vsebini in poteku pogovora.
5. Ustvarjanje

ZAČETEK

6. Poveste, da bomo prebrali besedilo slikanice z naslovom »*Laž in njen ženin*«, slovenskega avtorja Frana Milčinskega in ilustratorke Ane Razpotnik Donati in se o njem pogovarjali. Nato bomo o zgodbi tudi risali.

7. Berete. Če imate dostop do slikanice in je skupina otrok dovolj majhna, jo uporabite in jim ob besedilu pokažite tudi izvrstne ilustracije.
8. Navodila za učence:
  - a. Poslušajo vprašanja.
  - b. Razmišljajo.
  - c. Če želijo, dvignejo roko in, ko dobijo besedo, povedo svoje mnenje.
9. Skupaj preberemo zgodbo.

Vprašanja so opcijska in okvirna. Izbor naredite sami oziroma se zanje odločate glede na vsebinski potek pogovora.

Vprašanja med branjem:

Kaj mislite, ali Laž vedno laže?
Ali govori tudi kdaj resnico?
Kaj pomeni, da ima Laž kratke noge?
Kakšen je Priležič po videzu?
Ali Laž kmetom govori resnico ali laže?
Kako bi to lahko ugotovili?
Zakaj kmetje verjamejo Prilažiču?
Če kmetje verjamejo Prilažiču, ali je potem to, kar jim je povedal, resnično?
Kaj pomeni, da je Prilažič prestal izkušnjo?
Kako mislite, da se zgodba nadaljuje?

Opredelitev pojma:

Kaj je pravzaprav laž?
Navedite kakšen primer.
Kako ugotovimo, da nekdo laže?
Zakaj lažemo? Ali to počnemo namenoma?
Ali obstaja več vrst laži? Navedite primere.
Kako je, če se motimo? Je zmeta podobna laži? Zakaj?/Zakaj ne?
Ali se vselej lažemo, kadar povemo nekaj, kar ni res?
Ali poznate kakšen pregovor o laži? Kaj pomeni?
Kaj je nasprotje laži?
Kako vemo, da je nekaj resnično? Navedite kakšen primer.
Ali je to, kar vidimo, slišimo, otipamo ... vedno resnično? (Primer: optične in geometrijske prevare)
Ali je resnično tisto, kar se ujema s tistim, kar že vemo?
Ali se lahko laž spremeni v resnico? Zakaj?/Zakaj ne?

Vrednotenje:

Ali moramo vedno govoriti resnico? Zakaj?/Zakaj ne?
Ali moramo govoriti resnico, tudi če koga s tem prizadenemo? Zakaj?/Zakaj ne?
Ali je koristno, če se kdaj zlažemo? Zakaj?/Zakaj ne?

Nekaj primerov:

Tvoja prijateljica ima novo majico, ki je zares grozna. Rečeš ji, da je super.

Ne maraš sosedovega fanta. Na igrišču se je skrtil pred fanti iz višjega razreda, ker ga hočejo preteptati. Videl si, kam je šel. Ali jim boš to povedal?

10. Ustvarjanje

Otroci naj se razdelijo v manjše skupine. Na listek naj vsak napiše tri resnice in eno laž o sebi. Otroci v skupini naj ugrabijo, kaj je res in kaj ne.

Otroci naj narišejo, kar se jim je zdelo najbolj zanimivo v knjigi.

Otroci naj narišejo, kako si sami predstavljajo Laž.

Vprašanja (nadaljnji predlogi):

Ali se kdaj lažete? Zakaj?/Zakaj ne?

O čem ste se nazadnje zlagali? Komu? Zakaj?

Kako ste se pri tem počutili?

Je oseba, ki ste se je zlagali, to odkrila? Kako?

Ali je laganje imelo kakšne posledice?

Kaj storijo starši, če se jim lažete?

Kako se počutite, če ugotovite, da se vam je nekdo (npr. prijatelj) zlagal? Kaj storite?

Drugo gradivo	<ul style="list-style-type: none"> - Gartner, Smiljana et alia. (2011). <i>Povej mi pravljico. Raziskovanje z majhnimi in velikimi otroki</i>. Nova Gorica: Melior, Založba Educa. - Morf Zoller, Eva (2011). <i>Selber denken macht schlau. Philosophieren mit Kindern und Jugendlichen</i>. Basel: Zytglogge Verlag. - Peggy Laugnan: <i>Wer einmal lügt, dem glaubt man nicht... – Eine Unterrichtsreihe zu »Wahrheit und Lüge«</i>.
Internetni / knjižni kotiček za učence	<ul style="list-style-type: none"> - Brenifier, Oscar (2007). <i>Kaj pomeni živeti skupaj?</i> Tehniška založba Slovenije: Ljubljana. - Labbé, Brigitte & Puech, Michel (2005). <i>Filozalogajčki</i>. Murska Sobota: Pomurska založba. - Klampfer, Friderik (2003). <i>Etiški pojmovnik za mlade</i>. Zbirka Pojmovniki, knj. 3. Maribor: Aristej. - Bennett, J. William (2001). <i>Moralne vrednote za mlade: zgodbe, ki pomagajo oblikovati lastni svet vrednot</i>. Tržič: Učila. - Kos, Gaja (2012). <i>Rizibizi in laž</i>. Murska Sobota: Ajda. - Vezjak, Boris (2015). <i>Ali je to zmota?</i>. Maribor: Aristej - Di Marco, Emiliano (2010). <i>Prigode malega filozofa</i>. Izola: Ark. - Hub, Ulrich (2017). <i>Lisice ne lažejo</i>. Celje: Celjska Mohorjeva družba - Moost, Nele (2002). <i>Čista resnica ali Izmišljije za vsako priložnost</i>. Ljubljana: Kres. - Gombač, Žiga (2017). <i>Črno belo</i>. Dob pri Domžalah: Miš. - Kraljič, Helena (2013). <i>Kako raste laž</i>. Jezero: Morfem. - Koranter, Sonja (2014). <i>(Laž): lažnivček Nacek</i>. Ljubljana: Alba. - Brenifier, Oscar (2007). <i>Kaj pomeni vedeti?</i>. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
Internetni / knjižni kotiček za učitelje	<ul style="list-style-type: none"> - Uporabite tudi spremna navodila za učitelje - Učilnica, http://ucilnica.zofijini.net/ (1.8.2017). - FZO na SIO – FZO v sklopu slovenskega izobraževalnega omrežja (1.8.2017). - Richard Paul (1996). <i>Critical Thinking and the State of Education Today</i>. Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines; Winter 1996, Vol. XVI, št. 2). - Richard Paul & Linda Elder (2001): <i>Critical Thinking: tools for taking charge of your learning and your life</i>. New Jersey: Prentice Hall.

- Markič, Olga (2000). *Logiški pojmovnih za mlade*. Šentilj: Aristej.
- Šuster, Danilo (1998). *Moč argumenta: logika in kritično razmišljanje*. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru
- Šimenc, Marjan 2006: *Didaktika filozofije*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za filozofijo, Ljubljana
- Hladnik, Alenka; Šimenc, Marjan etc. (2008). *Šola, mišljenje in filozofija: filozofija za otroke in kritično mišljenje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- *Kompas: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah* (2005); prevod in priredba Alenka Elena Begant. Ljubljana: DZS.
- Ben Jelloun, Tahar (1999). *Kako sem hčerki razložil rasizem*. Ljubljana: Urad za mladino Republike Slovenije.
- *Nasilje med vrstniki*, <http://ucilnica.zofijini.net/2013/04/24/nasilje-med-vrstniki/> (1.8.2017).
- Bučar-Ručman, A. (2004). *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center
- Erb, H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš*. Ljubljana: Didakta
- Aničić, K. (2002). *Nasilje – nenasilje. Priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2
- Blum, P. (1999). *Preživeti in uspeti v disciplinsko težavnem razredu*. Ljubljana: Regionalni izobraževalni center
- Ciklus seminarjev Namesto koga roža cveti. (1997). *Trpinčen otrok. Kako prepoznati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok* (razširjeni zbornik). Ljubljana: Meridiana
- Elliot, M. (2002). *Trpinčenje*. Ljubljana: Educy
- MacGrath, H. in Francey, S. (1996). *Prijazni učenci, prijazni razredi: Učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu*. Ljubljana: DZS
- Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci: kaj vemo in kaj lahko naredimo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- Severe, S. (2000). *Ljubezen ni dovolj. Preprosta načela dobre vzgoje*. Ljubljana: Učila
- Več avtorjev. (2003). *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo